Heeft een lage sociaaleconomische status een negatief effect op het studiesucces van mbo-studenten?

Beantwoord door Edwin Buijs en Marianne Hooijsma (kennismakelaars Kennisrotonde)

20 maart 2023

KR. 1562

Kort antwoord

Mbo-studenten met een lage SES (met ouders met een laag inkomen en/of met laagopgeleide[1] ouders) hebben een minder grote kans op studiesucces. Het is onduidelijk wat precies de verklaring is voor dit verband, mede door het feit dat er veel risicofactoren zijn die met elkaar samenhangen. Het hebben van schulden, weinig ondersteuning en betrokkenheid ervaren van ouders, het hebben van een eenoudergezin, zwanger zijn en/of kinderen hebben en in contact zijn geweest met de politie zijn factoren die verband houden met een lage SES en die ook negatief voorspellend zijn voor studiesucces in het mbo.

Antwoord

Een lage SES en studiesucces

Er kan worden gesproken van een gezin met een lage sociaaleconomische status/situatie (SES) wanneer er sprake is van één of meer van de volgende kenmerken: een laag inkomen, een laag opleidingsniveau van de ouders, werkloosheid van de ouders, weinig cultureel kapitaal bij de ouders, een gebroken gezin en slechte behuizing; deze met elkaar samenhangende kenmerken worden ook wel ondergebracht onder het begrip sociaaleconomische situatie/status (SES; Eimers & Bekhuis, 2006). Door de sterke samenhang is het vaak lastig om precieze (causale) relaties vast te stellen, het kan daardoor onduidelijk zijn of nu de financiële situatie of ermee samenhangende kenmerken dé verklaring(en) biedt/bieden voor verschillen in studiesucces. Dit komt onder meer door het feit dat er veel risicofactoren zijn die met elkaar samenhangen en die – ofwel afzonderlijk ofwel in combinatie met elkaar – negatief samenhangen met iemands studiesucces (Eimers & Bekhuis, 2006; WRR, 2009).

In onderzoek naar de effecten van iemands SES wordt doorgaans gekeken naar het gezinsinkomen, het opleidingsniveau (in onderwijsonderzoek doorgaans het opleidingsniveau van iemands ouders), of naar

[1] In dit antwoord gebruiken we de termen 'hoog-' en 'laagopgeleid' om het verschil in opleidingsachtergrond aan te geven. We zijn ons ervan bewust dat het onderscheiden van opleidingen met behulp van de termen 'hoog-' en 'laagopgeleid' een hiërarchie in opleidingen suggereert, terwijl het eigenlijk gaat over andersoortige opleidingen.

beide factoren. Als iemand ouders heeft met een hoog inkomen en/of met een hoog opleidingsniveau, dan heeft hij of zij een 'hoge SES'.

In dit navolgende wordt een antwoord gegeven op de vraag of mbo-studenten met een lage SES gemiddeld genomen minder succesvol zijn in hun studie dan andere mbo-studenten. Studenten zijn succesvol in hun studie als ze niet uitvallen, succesvol een studie(jaar) afronden en/of goede studieprestaties behalen.

Een lage SES gaat gemiddeld genomen samen met een lager studiesucces in het mbo

Mbo-studenten uit een ouderlijk huishouden met een lage SES blijken vaker uit te vallen dan die met een hoge SES. Dit blijkt zowel uit onderzoek waarin SES geoperationaliseerd is met behulp van het gezinsinkomen van het ouderlijk huishouden als uit onderzoek waarin gekeken is naar het opleidingsniveau van de ouders van de studenten. Zo bleek uit onderzoek van Herweijer (2008) naar voortijdige schoolverlaters dat mbo-studenten uit een ouderlijk huishouden uit de laagste inkomensgroep (minder dan 1,1 keer het minimumloon) bijna twee keer zo vaak uitvallen als die uit de hoogste inkomensgroep (meer dan 4 keer het minimumloon). Dit onderzoek is uitgevoerd met behulp van onderwijsnummergegevens van OCW/CFI over 35.000 mbo-studenten die in studiejaar 2005-2006 zonder startkwalificatie uit het mbo zijn vertrokken. Mbo-studenten uit gezinnen waarin de ouders geen betaald werk hebben vallen zelfs nog vaker uit. Mbo-studenten uit arme gezinnen hebben in het basisonderwijs vaak al een achterstand ten opzichte van andere leerlingen opgebouwd (Herweijer, 2008). Dit heeft deels te maken met de eerder genoemde gezinskenmerken die sterk samenhangen met armoede en die samen onder het begrip SES vallen (Eimers & Bekhuis, 2006). Door de achterstand die in het basisonderwijs ontstaat, komen leerlingen uit arme gezinnen vaker in mbo 1 en 2 terecht, waar ze ook nog eens meer kans hebben om uit te vallen dan in mbo 3 en 4.

Mbo-studenten die zelf schulden hebben blijken ook vaker uit te vallen in het mbo. Dit is gebleken uit onderzoek van Elffers (2011) onder 1438 studenten in alle vier de mbo-niveaus, die met behulp van vragenlijsten zijn gevolgd vanaf binnenkomst in het mbo tot de start van het tweede studiejaar. Mbo-studenten met schulden ervaren door die schulden mogelijk een emotionele en praktische belasting, waardoor hun participatie en prestaties op school worden beïnvloed (Elffers, 2011).

Mbo-studenten van wie de vooropleiding van beide ouders niet hoger is dan basisonderwijs, vallen in de eerste twee jaar van het mbo vaker uit dan studenten van wie de ouders hoogopgeleid zijn. Dit is gebleken uit onderzoek naar 721 mbo-studenten die in de periode van 2007 tot en met 2010 rechtstreeks vanuit het vmbo het mbo zijn ingestroomd en waarvan er 304 zijn uitgevallen (Vugteveen & Timmermans, 2017).

Ook uit een Amerikaanse meta-analyse blijkt dat een lage SES verband houdt met schooluitval, zij het wel in het voortgezet onderwijs (Rumberger & Lim, 2008). Twee derde van de 102 onderzoeken die keken naar het opleidingsniveau van de ouders heeft gevonden dat schooluitval vaker voorkwam bij leerlingen van lager opgeleide ouders. Daarnaast vond de helft van de 110 onderzoeken die het inkomen van de ouders hadden meegenomen dat een lager inkomen de kans op uitval verhoogt (Rumberger & Lim, 2008).

Factoren die verband houden met SES kunnen ook samenhangen met studiesucces in het mbo

Studenten die het vmbo hebben verlaten zonder diploma hebben een grotere kans op uitval in het mbo (Elffers, 2011). Onder de leerlingen die voortijdig het vmbo hebben verlaten zijn er relatief veel met een

sociaal-economisch ongunstige situatie, denk aan ouders met een laag inkomen, werkloze ouders, laagopgeleide ouders, en ouders die minder regelmatig met hun kinderen musea, concerten of theaters bezoeken (Herweijer, 2008; Traag & Van der Velden, 2008).

Mbo-studenten hebben een grotere kans op uitval als zij **weinig ondersteuning en betrokkenheid ervaren vanuit hun ouders** (Elffers, 2011). Dit is bijvoorbeeld het geval als zij niet met hun ouders kunnen praten over schoolgerelateerde zaken, als ouders hen niet kunnen helpen met hun huiswerk, en als ouders geen goede contacten hebben met de school. Daarnaast is ook gebleken dat leerlingen die voortijdig het vmbo verlaten minder vaak met hun ouders naar musea, concerten of theaters gaan dan leerlingen die niet voortijdig het vmbo verlaten (Traag & Van der Velden, 2008). Ouders met een lage SES laten vaak een lagere ouderbetrokkenheid zien bij schoolgerelateerde zaken (Hornby & Lafaele, 2011).

Mbo-studenten uit **eenoudergezinnen** vallen vaker uit dan studenten uit gezinnen met twee ouders (Elffers, 2011; Herweijer, 2008). Een mogelijke verklaring hiervoor zijn de spanningen die aan een echtscheiding voorafgaan (Herweijer, 2008). Een andere verklaring vanuit onderzoek naar vmbo-leerlingen, is dat dit komt doordat leerlingen die met één ouder samenwonen mogelijk minder interactie hebben met hun ouders dan leerlingen die met beide ouders samenwonen (Traag & Van der Velden, 2008). Er is daarmee ook minder gelegenheid om met hun kind te praten over school en over diens schoolprestaties; terwijl deze vorm van ondersteuning door ouders het risico op uitval bij vmbo-leerlingen met 50% blijkt te reduceren (Traag & Van der Velden, 2008).

Mbo-studenten die **zwanger zijn en/of kinderen hebben**, hebben een hogere kans om uit te vallen (Elffers, 2011). Daarnaast hebben tienermoeders een grotere kans op schoolverzuim dan leeftijdsgenoten die nog geen kind hebben (Levine et al., 2001). Tienerouders hebben naar verhouding vaker een sociaaleconomisch minder gunstige achtergrond (Bissel, 2000).

Mbo-studenten die **in contact zijn geweest met de politie** hebben een grotere kans om uit te vallen (Elffers, 2011). De kans dat jongeren in aanraking komen met de politie wordt groter naarmate het opleidings- of inkomensniveau van hun ouders lager is (Traag & Van der Velden, 2010).

Geraadpleegde bronnen

Bissel, M. (2000). Socio-economic outcomes of teen pregnancy and parenthood: A review of the literature. *The Canadian Journal of Human Sexuality*, *9*(3), 191-204.

Eimers, T. & Bekhuis, H. (2006). *Vroeg is nog niet voortijdig. Naar een nieuwe beleidstheorie voortijdig schoolverlaten*. Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt.

Elffers, L. (2011). *The transition to post-secondary vocational education: students' entrance, experiences, and attainment* [Proefschrift]. Universiteit van Amsterdam.

Haarsma, L. (2019). Armoede en schulden. *Vakblad Sociaal Werk*, *20*, 38-39.

Herweijer, L. (2008). *Gestruikeld voor de start. De school verlaten zonder startkwalificatie*. SCP.

Hornby, G., & Lafaele, R. (2011). Barriers to parental involvement in education: An explanatory model. *Educational Review*, *63*(1), 37-52.

Lveine, J. A., Pollack, H., & Comfort, M. E. (2001). Academic and behavioral outcomes among the children of young mothers. *Journal of Marriage and Family*, *63*, 355-369.

Rumberger, R. W., & Lim, S. A. (2008). *Why students drop out of school: A review of 25 years of research* (California Dropout Research Project Report #15). University of California Santa Barbara.

Traag, T., & Van der Velden, R. K. W. (2008). *Early school-leaving in the Netherlands : the role of student-, family- and school factors for early school-leaving in lower secondary education*. Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt, Faculteit der Economische Wetenschappen. ROA Research Memoranda No.3.

Vugteveen, J., & Timmermans, A. (2017). Risico op afbreken van een opleiding in de eerste twee jaar van het mbo. *Pedagogische Studiën*, *94*(3), 139-159.

WRR (2009). *Vertrouwen in de school. Over de uitval van 'overbelaste' jongeren*. Amsterdam University Press.

Meer weten?

Armoede en onderwijs | Nederlands Jeugdinstituut (nji.nl)

Kansengelijkheid in het onderwijs | Nederlands Jeugdinstituut (nji.nl)

Over deze vraag

Opgesteld door:	Edwin Buijs en Marianne Hooijsma (kennismakelaars Kennisrotonde)
Vraagsteller:	mbo docent
Onderwijssector:	Middelbaar beroepsonderwijs
Trefwoorden:	middelbaar beroepsonderwijs, studiesucces, armoede, SES
Referentie:	Kennisrotonde. (2023). *Heeft een lage sociaaleconomische status een negatief effect op het studiesucces van mbo-studenten?* (KR. 1562)

Dit antwoord is gepubliceerd op Kennisrotonde.nl. De Kennisrotonde is samen met NCO en Onderwijskennis een dienst van het NRO.